

פרשת ויגש

וְמָה אֲעֲשֶׂה כִּי יָקוּם אֵל וְכִי יִפְקֹד מָה אֲשִׁיבֶנּוּ (איוב לא יד):

לא ימצא כי אם אחר מיתת אבינו, ואין לנו לחוש מזה, והלא לא צְדַקְתֶּם, ומה תעשו ליום פקודה. (ב) לומר, שבדרך רחוקה³³⁰ ישאר אבי חי (חמת) צערי, וזהו העוד אבי חי ואתם לא חששתם עליו. (ג) לומר, ראו כי אתם גמלתוני הרעה ואני שלמתי טובה, הלא עוד אבי חי והיה לי לשלוח אליו אגרת ולהודיעו, וסבלתי כל כך צער שלא לבייש אתכם. ואני חסתי על בושתכם שהוא דבר קטן, ואתם לא חסתם על כל גופי. מכל זה למדו במדרש, תוכחת לאדם עם בוראו, שכל התוכחות האלה, יותר מהם כפלי כפליים יש לאל יתעלה על האדם:

והנה כשנשקף על ענין מכירת יוסף, נמצא שהוא סימן על כל באי עולם, והוא רמז לנשמת האדם, וכמו שאמרו בזוהר (שמות צד) על פסוק "וכי ימכור איש את בתו לאמה" (שמות כא ז), שהוא הנשמה שמוכרה הקב"ה שהוא איש מלחמה. והנה מכירת יוסף הוא כעין כל אדם שמוכר נפשו היקרה בעד הנאת העולם ותאוותיו, כמו

במדרש (תנחומא ויגש ה): יוסף - קטון של שבטים היה, ולא יכלו אחיו לעמוד בתוכחתו, דכתיב ולא יכלו אחיו לענות אותו, ולכשיבוא מלך מלכי המלכים הקב"ה שכתוב בו (מלאכי ג ב) יזמי מכלכל את יום בואי על אחת כמה וכמה. עכ"ל המדרש. ויש לדקדק, דלכאורה במאמר יוסף לא באה תוכחה כי אם הודעה בעלמא "אני יוסף", ומהיכן למדו לומר שהיא תוכחה:

אך בדקדוק דברי יוסף, נראה שהיא תוכחת מגולה והיא מסותרת תחת לשונו, כשאל אותם "אני יוסף - העוד אבי חי", ושאלתו תפלה, שכבר בפעם ההיא בעצמה שאלם "השלום אביכם הזקן אשר אמרתם, העודנו חי". "ויאמרו שלום וגו' עודנו חי", ומה שואל עוד, כי [הרין] עדין לא הלכו מאתו. אך היא תוכחת מגולה על כמה פנים: (א) לומר להם: מה תעשו ואיך תשאנו פניכם למול אבי, אשר לא חמלתם על שיבתו והיה לכם לראות את הנולד. וזהו הלא עוד אבי חי ואתם חשבתם שאם המצא ימצא יוסף,

331. מלשון זיעקבני זה פעמיים, ופרש"י: אֲרַבְנִי,

מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, וזהו 'דין וחשבון'.

הוא שאמר איוב **מה אעשה כי יקום אל לתבוע ממני על כל מה שעברתי מצות עשה ומצות לא תעשה, וכי יפקוד ימים ורגעים שהייתי בעולם, מה אשיבנו על אשר הוצאתים לריק ולבהלה. ועוד גלה לנו באומרו "וכי יפקוד", שהוא יתעלה לא תהיה תביעתו מהאדם בדרך כלל, אך בדרך פרט אחד לאחד, כל מעשיו וכל עברה שעבר וכל פעולה שיצאה מתחת ידו, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו יצטרך ליתן עליה דין בפרט. ועוד יש לפרש, וכי יפקוד - לומר כאשר יזכור ויפקוד הנשכחות ממנו, מה אשיבנו, שעל זה ידו כל הדווים, שלא-לבד שיתן האדם דין על הנזכרות אליו, שאלו יש תקוה לידע להנצל מהם וישיב תשובות לפי קוצר שכלו, אולי מצד החסד ינצל בהתעורר הזכיות שלו, אך [וכי יפקוד -] כאשר יזכור הנשכחות ויביאם לנגדי כתובים וחתומים, מה אשיבנו - כי לא אדע מה להשיב באשר שחבל נשכח ממני:**

ואמר **ומה אעשה כי יקום אל -** היא חרדה גדולה מעין מה שאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת א) **"כי האלהים בשמים ואתה על הארץ"**, ומי יוכל לדין עם מי שתקוף ממנו, שאפילו תביעה אמתית אינו דומה אם יהיה התובע מלך או הדיוט. וזהו **"ומה אעשה כי יקום אל"**, שיקום ויתעורר עלי בכחו הגדול וזרועו הנטויה:

והוא מה שאמר יהודה ליוסף בהתעולל

שנמכר יוסף בכסף, שהוא הדבר הנכסף לכל באי העולם. ולהיות שתאוות העולם יותר מתגברים בכך עשרים, נמכר בעשרים כסף. והנה הנפש היקרה לא תאבד באבד הגוף, אך המצא תמצא באחרית ימים היה ועומדת, והיא מתווכחת עם הגוף הנגוף אשר מכרה לבין המצריים הם הקליפות, אשר כל ישעם לפרוש רשת על האדם בתאוות העולם, ואומרת לגוף העוד אבי חי שהוא מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעולמי עולמים, ואיך לא חששת איך תקביל פניו, וכי יפקוד מה תשיבנו כי מכרת את בנו החביב לבין הגוים הערלים הטמאים. וכל זה פללו רז"ל במדרש, שעשו דברי יוסף תוכחה, ועשו מזה תוכחת לאדם עם בוראו:

ובדקדוק הכתוב נראה אומרו "מה אעשה כי יקום אל, וכי יפקוד מה אשיבנו", [ביאור] הכפל הוא במה שאני רגיל לפרש במשנה (אבות פ"ג מ"א) **ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך המלכים הקב"ה**. הכפל דין וחשבון, דין - הוא על מה שעבר האדם ממצות עשה ולא תעשה, וחשבון - על קצור האדם בעבודת הבורא, צריך ליתן חשבון על מספר מפקד ימיו, כמלך שנותן סך-מה לעבדו נאמן ביתו להוציאם בהוצאות המלך, ובעת גמרם יבוא לפני המלך לתת חשבון מכל מה שנכנס בידו עד סוף פרומה אחרונה. כך האדם נותן לו הקב"ה ימים ושנים במספר במפקד להוציא כל זמנו בעבודתו יתברך, ואחר מותו יצטרך לתת חשבון על כל זמנו, יום ליום ושעות ורגעים במה הוציאם וכמה אבדם, אוי לנו

לו מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק: שלש כנגד שלש.

ואומרו לאדני, לומר: שהן-אמת אילו היה אדם דעלמא, יש לנו מה לדבר ולהשיב כי הכל עליה, אך לאדני מי יוכל לדון עם מי שתקיף ממנו. ולזה, מה נאמר מה נדבר וגוי, אך אין לנו לתלות זה כי אם בעונינו, והאלהים מצא את עון עבדיך. ולזה, כיון שהכל עליה ובעונינו אנו נתפסים, הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו, רצו לרמוז לו שהם פלם עבדים ותפיסתם שוה, כשם שהם לא חטאו בזה - כך בנימין לא חטא, ואם יתפוס מדרך עליה על דבר אחר - גם להם יתפוס:

וכל הפסך שלהם - על מענה נצחית גלויה, כאומרם הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחותינו, ודקדוק אומרו בפי, לומר: שאילו נמצא הכסף בתוך האמתחת מעורב עם התבואה, אפשר היה בדרך שגגה מאשר על בית יוסף ונפל לו בתוך התבואה, אבל מצאנו בפי אמתחותינו, ובודאי שהוא מתנה, ועם כל זה השיבונו אליך, ואיך נקח וגוי. ונראה שגם יוסף היה פותח להם פתחים להודיעם שהכל עליה, וזה במה שאמר בפעם שניה שישים כסף-איש בפי אמתחתו, ועל כל פנים יאמרו: מי ששם כספנו - שם גם הגביע. והיתה לו הפננה בזה כדי שיתאמצו לדבר על בנימין ולא יניחוהו, ומכל מקום היה עושה דברים להסתיר קצת העליה, ולצדדין היה עושה.

והן הנה דברי יהודה אחרי פלותו לדבר

עליהם עלילת הגביע ההוא, אמר מה נאמר לאדני מה נדבר ומה נצטדק (מד טו). והכפל, יראה בהבין מאמר יוסף מה המעשה הזה אשר עשיתם הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמני (שם שם טו), ונראה שאין המעשה מגנה כי אם בידועם כי נחש ינחש איש אשר כמוהו, והלא גנבה - מגנה היא מכל וכל. אך רוצה לגנות מעשיהם אפילו אצל הגנבים, כי הגנבים יצטרכו להיות חכמים להרע, והם אפילו חכמת הגנבים אין להם. וזהו מה המעשה וגוי, שמלבד גנותו בכללו - עוד יש בו גנות בפרט. ולזה כפל "מה המעשה הזה" שהיא הגנבה בכלל. ועוד מה גנבה זו אשר עשיתם. וזהו כי הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני, והפרתם בי כי אני צופה טמונות. והגנבים כליהם, הולכים אל המנחש להודיעם, ואיך הייתם שומים לגנוב למנחש עצמו. ולשלא יאמרו כי הם גנבו לו כלי הניחוש, לזה אמר: הלא ידעתם כי הניחוש מאתי הוא, ואני הוא המנחש, ומאן דעביד כלי זה יעשה אחר:

ועוד יש לפרש אומרו מה המעשה הזה, לומר: על ג' פשעתם בזה, (א) ששלמתם רעה תחת טובה. (ב) שגנבו לו כלי שהוא יקר-הערך מאד לתועלת שיש בו, ואליהם - שלא ידעו לפעול בו מאומה - אינו שוה כי אם מה ששוכל כשאר התיכות כסף. (ג) שיודעים בו שהוא צופה טמונות, ונאף על פי כן גנבו. וזהו הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמני ואתם לא תדעו מאומה. ועל זה אמרו

פירש: יכנסו דברי באזניך, וצריך מעם לאזהרתו זאת. ונוכל לומר עם מה שנתבאר, שדברי יהודה - ואם הם פשוטים - יש בהם מן העקבות³³¹ למתבונן בהם, ולזה אמר שלא תקח דברי כפשוטם, אך תתבונן בהם ותדע מה שיכאיב לך על עלילותיך, וזהו "יכנסו דברי באזניך". ועוד נפרש:

גם יש לדקדק אומרו כי כמודך כפרעה מה הכוונה בו, ופירושו רש"י ז"ל ידוע. אמנם עם מה שנתבאר נאמר, שהן יהודה - בהרבותו לדבר דברים קשים כגידון - חשש לכבוד המלכות, ואם לבו חם על עלילותיו - בהר מן הרע מיעוטו שלא ידבר בפני שום אדם, וכדי בזיון וקצף להתרים בפני המלך לבדו. ולזה נתקרב ממקום המעמד הראשון מאת אחיו, ונתקרב לפני יוסף יותר, מקום שאין אדם יוכל לבוא זולתי המליץ אשר בינותם. ולשלא יחשוב לו יוסף זה ההתקרבות חסרון דרך ארץ, אמר ידבר נא עבדך דבר באזני אדני, רצוני בזו ההגשה - שידבר נא עבדך דבר שלא ישמע כי אם [באזני] אדוני לבדו.

ואל יחר אפך בעבדך כי כמודך כפרעה, רצוני כי הנה מדרך המלכים לחום על ממלכתם ויתנו לב לשמוע דברי מרי-נפש והנעלבים, ויסבלו טרחם ומשאם לבלתי יאבד האביון מחסרון נתינת לב לדבריו, ואשמם בראשי המלכים, שהכל מידם. ואם דרך השרים [היא] שלא ידקדקו בזה ולא

דברי פיוסים, ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי כמודך כפרעה (מד יח), ואמרו רבותינו ז"ל (תנחומא ויגש ה, הביא דבריהם רש"י כאן) מכאן אתה למד שדבר אליו קשות. ואך צריך להבין איך נרמזו הקשות. ואכן בַּדְקָק בַּחֲסֵרוֹנוֹת שַׁחֲסַר יְהוּדָה, יוֹבֵן הַדָּבָר. והוא, כי יוסף תלה [בביאת בנימין לברר שאינן מרגלים, כמו שאמר (לעיל מב טו)] "בזאת תבחנו חי פרעה אם תצאו מזה כי אם בבוא אחיכם הקטון הנזה".

ויחודה אמר: אדני שאל את עבדיו לאמר הַיֵּשׁ לָכֶם אֵב וְגו' וַתֹּאמֶר אֵל עַבְדֶּיךָ הוֹדַדְתּוּ אֵלַי וְאֲשִׁימָה עֵינַי עָלָיו וְגו' וַתֹּאמֶר אֵל עַבְדֶּיךָ אִם לֹא יֵרֵד אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲתִכֶּם לֹא תִסְפְּוּן לְרֵאוֹת פְּנֵי (מד יט-כג), גזרה בלי טעם. וכוננתו לומר, שמאמר יוסף כי ביאת בנימין היא בירור שאינם מרגלים - הם דברים במלים שאין להם שחר, ואין ראוי לזוכרם כלל, והם כי לא להזכיר, וכאלו מאמר יוסף שיוורידו [את] בנימין [הוא] גזרה בלי טעם, רק שפן גזר ותו לא. וזהו ודאי ולולא גדול למלך, לומר אליו שהוא מתעולל עלילות ברשע:

ולזה הקדים יהודה ויגש אליו יהודה וגו'. ויש להקשות למה הגשה זו, ו[הר"י] לפניו היה [עומד]. גם אומרו ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני, היה לו לומר "לפני אדוני", ורש"י ז"ל

בְּאִמּוֹר לַחֵם "אני יוסף", נתנו דעתם להסתכל בפניו בעצם - והכירוהו, כי כן טבע האדם, אף שלא יכיר אחד שנתרחק ממנו, יהיה [חסרון הכרתו] בצירוף מה שלא יעלה על דעתו כלל להסתפק שמה הוא זה, וכאשר יטיל לו אחד ספק שמה הוא זה פלוני, יתן דעתו ויכירוהו. ולזה, ביוסף שלא עלה על דעתם כלל להסתפק, לא הכירוהו. אך כאשר אמר "אני יוסף" - נתנו דעתם והכירוהו. ולולא זה - היה נופל להם ספק באומרו "אני יוסף", שמה עלילה היא כמנהגו:

וְעַתָּה אֵל תַּעֲצְבוּ וְאַל יַחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מִכְרַתְּם אֶתִּי הִנֵּה בִּי לְמַחְיָה שְׁלַחֲנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם (מה ה'). לכאורה רוצה לומר שלא נתקיימה עצתם לאבדו. אך קצת קשה, איך יעצבו על שמצאוהו, וכבר שמעו כי ניחמו על הרעה, גם קנאתם גם שנאתם כבר אבדה. ולפי פשוטו נראה שהוא כאומר: מעתה אל תעצבו וגו' כאשר הייתם קודם מציאתי כמו שאמרו "אבל אשמים אנחנו" וגו'.

ואך דקדוק תיבת הִנֵּה נראה לומר עוד על דרך מאמר הכתוב לדוד המלך ע"ה בתוכחות על עון הריגת אוריה החתי, אמר (ש"ב יב ט) **את אוריה החתי הכית בחרב ואת אשתו לקחת לך וגו' ואותו הרגת בחרב בני עמו,** ומאמר "ואותו" הוא יתור נפיש. וחזין מדרכנו יש לפרש שהיא תוכחת [על] שִׁמְסְרוּ אֵל מוֹל פְּנֵי הַמֶּלֶכָה הַחֹזֶקָה, שבזה על כל פנים ימותו אחרים עמו כי לא ילך לבדו. וזהו ואותו, יפורש כמו 'עמו', כמו 'וידבר אתו

יסבלו טורח דבור של העניים, יען כי תולים הדבר במלך, המלך שאין לו במי לתלות - מוכרח לתת לב, ועוד יותר יחוס על מלכותו הוא [יותר] מאחרים. ולזה אמר ואל יחר אפך בעבדך בהרבות דברים לפניו ואם הם קשים, כי כמוך כפרעה ואין מבלעדיך, והקולר שעל פרעה - עליך הוא, וצריך אתה לנהוג מנהג המלכים:

כי כמוך כפרעה. עין לעיל. ועוד יאמר כי כל הגדול שישמע דברים שאינם לפי כבודו - יתפעל מהם, כי ידין בדעתו: "אלמלא שִׁנְקִלוֹתֵי בְעֵינָיו, לא דָּבַר אֵלַי כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה". לזה אמר (ויהודה): דע לך כי בי אדוני, לא פרקתי מעלי אדנותך, [ואדנותך עדין בי], ולכן ידבר נא עבדך דבר וגו' ואל יחר אפך בעבדך, כי לא תחשוב שנפחתה בעיני מעלתך, כי כמוך כפרעה וחשוב אתה בעיני כמלך, רק מרוב שיחי וכעסי וצערי דַּבְּרַתִּי עד הנה, כמו שאמר לכסוף (מד לב) **בִּי עֶבְדְּךָ עָרַב אֶת הַנֶּעֱד, ותיבת 'כי' במקום 'אלא' (עין שבועות מט).** כאומר: זה שדברתי דברים, לא מפני פחיתות מעלתך בעיני, אלא כי עבדך ערב את הנער ונתקשרתי בקשר חזק עד שלא אחוש מעונשך, כי עונש שתיקתי הוא יותר. ועוד יש לפרש כי כמוך כפרעה, שכן דרך השרים, בבוא לידם דבר גדול - יקריבו אותו אל המלך, ולזה רצה לומר לו: שלא תדיחני לומר כי תתיירא למִשְׁרֵי תִגְרַז זה עד יגיע אל המלך - כי כמוך כפרעה:

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבְּהָלוּ מִפְּנֵיו (מה ג). תיבת מפניו יראה כי

אלהים" (לעיל יז ג), [הכא נמי פירוש ואתו
-] 'ועמו'.

וכפי דרכנו יאמר, שמוכיחו על שלא
בחר הרע במיעוטו, להורגו על ידי ישראל,
אלא הרגו בחרב בני עמון, שעל ידי זה
הולכים ומשתבחים בבית עבודה זרה
שלהם. ובמקום אחר פירשתי ש[הכתוב]
עשה³³² הלקיחה [שלקח דוד את בת שבע]
באמצע ההריגות, להוכיחו על הלקיחה
שקודם ההריגה שהיא באסור, ועל הלקיחה
שאחר ההריגה, [שאף] שהיא בהיתר - מכל
מקום מגונה היא³³³.

והוא אומרו כי מכרתם אותי הנה,
שהמה עליהם השלום - מלבד חרון אפם
וצערם על מכירתו - עוד יהיו מתרגזים על
שלא בחרו הרע במיעוטו למוכרו למקום
אחר, לא למצרים שמפעליה משנים, כענין
אומרו (ויקרא יח ב) 'כמעשה ארץ מצרים וגו'
לא תעשו', שהיא מלאה גילולים, 'זורמת
סוסים זרמתם' (יחזקאל כג ב) רחמנא ליצלן,
ולזה היה רע בעיניהם על מכירתו למצרים,
בפרט שאמרו כי רחוק הוא שישאר יוסף
בצדקו בארץ מצרים:

ונראה בעיני שהן זאת הפכה לאלהינו
יתעלה, באסור יוסף בבית האסורים תכף
ומיד בכניסתו למצרים, כי בן י"ז שנה היה
בכניסתו, ובן שלשים בעמדו [לפני פרעה],
וי"ב שנה עמד בבית האסורים, דהכי איתא

בסדר עולם (פ"ב וש"ר ריש פ"ו). וקצת תימה
על חסרון השגחתו יתעלה עליו, ונשאר כל
כך זמן בבית האסורים על לא-חמם עשה,
כי אפילו סָבָה טבעית חזקה לא היתה לו.
אך אין זאת כי אם 'מאת ה' היתה זאת'
לבלתי יתגאל בגלולי מצרים ובזרמתם
לפי רוב השנים שישב מעורב עמם והוא
עבד-להם ויוצא ובא לפניהם, [לכך] הבדילו
ה' מהם ונתנו בבית האסורים עד הגיע סוף
זמן שנגזר על יעקב אבינו שיצטרע בצערו
של יוסף, ואז - כשעמד על דעתו - יצא, ומיד
נעשה מלך שאין יד שולטת עליו, וממילא
ישאר בצדקו. ועל כן אמר אל תעצבו כי
מכרתם אותי הנה, הנה דייקא, כי למחיה
שלחני אלהים לפניכם:

מִהָרֹד וְעַלֹּא אֶל אֲבִי וְאֶמְרָתֶם אֵלָיו
כֹּה אָמַר בְּנֵי יוֹסֵף שְׁמֵנִי אֱלֹהִים לְאֶדוֹן
לְכָל מִצְרַיִם רַדְּהָ אֵלַי אֵל תַּעֲמֵד (מה ט).
(ביאור) הכפל, כמו שאמרו בזהר שאֵלו לא
קדמה שליטת יוסף על מצרים, לא יצאו
ישראל מתחת יד המצריים. וזהו שאמר:
שמני אלהים לאדון לכל מצרים, ועל כן
רדה אלי, וממילא אל תעמוד בכאן, לא
יתעכבו בניך כאן:

וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רְאוּת וְעֵינֵי אָחִי בְּגִמִּין
כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֱלֹהִים (מה יב). יאמר, כי אף
אם לא הפרתם אותי על ידי חתימת זקן,
הנה מקולי תדעו - מצורף ללשון הקודש - כי

332. פירוש: כתב.
333. וצ"ע, דאם כן היה לו לכתוב הריגה בין שתי
לקיחות.

קלה בעיני מיתתי אם תבא, אחרי ראותי את פניך והכרתני מהם כי עודך חי, ולא כרשעים שבחייהם [נקראים] מתים. ומעכשיו אמסור עצמי למיתה אם תגיע, כי לא אתיירא מדין עולם הבא:

וְהָיָה זֶרַע וְנִחְיֶיהָ וְלֹא נָמוּת וְהֶאֱדַמָּה לֹא תִשָּׁם (מו יט). קצת קשה, שיוסף אמר (לעיל מה ו) ויעוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר, ואם כן מה יועיל להם הזרע, שהם בקשוהו [כדין] לזרוע האדמה כמו שפירש רש"י ז"ל, ורז"ל תירצו מה שתירצו [שמכיון שבא יעקב למצרים, באה ברכה לרגליו והתחילו לזרוע וכלה הרעב. (רש"י כאן בשם התוספתא דסוטה פ"י ה"ג)]. ועוד יש להקשות מן השנה הראשונה שהיה להם מומן רב, למה לא קנו תבואה וזרעו וחיו.

ונראה שהחריש שאמר יוסף [שעוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר]. לא-זהו החריש שרצונם לעשות, כי החריש שאמר יוסף הוא על ידי נילוס שמשקה הארץ בלילה, וזורעים עניים ועשירים, הלויים ותשושי-כח עם הבעלי-כח. אבל עכשיו שראו שלא עלה נילוס, נתחכמו לזרוע הארץ כגן הירק, ביד וברגל ישקו אותה בדלי, וזה צריך כח רב או מומן רב לשכור פועלים, ועם זה תשאר התבואה ביוקר, כי התבואה הבאה על ידי זה מועטת מאד, שאינו דומה למי-נילוס החולך למרחוק כמה פרסאות. והמה מעיקרא לא נתנו דעתם לזה משני צדדים, אם מפני שעדין היתה התבואה ביוקר מועט [כלומר שלא הספיקה עדין להתייקר הרבה], ששעור אחד יהיה לתבואה שתבא על ידי זה [שיישקו

עכשיו אני מדבר עמכם שלא על ידי מליץ בלשון הקודש, וכשיצטרף הלשון עם הקול - תכירו כי אני הוא, וכל שכן כאשר תתנו דעתכם להכיר הקול:

וַיִּפֶל עַל צְוֹאֲרֵי בְנֵימִן אָחִיו וַיִּבְדָּךְ וּבְנֵימִן בָּכָה עַל צְוֹאֲרָיו (מה יד). פירשו רז"ל (מגילה מו: ורש"י כאן), שבכה על בתי המקדש [שעתידיים להבנות בחלקו של בנימין ועתידין להחרב]. וענין הבכייה במקום זה לפי דרש זה, יתפרש עם דרש אחר (ילקוט חדש קובץ קמן מערכת גלות אות י"ט משם הזוהר החדש) כי בעון מכירת יוסף - ישראל בגלות. ולזה בכה עכשיו, לומר כי אף שמצאתם אותי, אין השמחה שלמה, כי ממכרתי נולד עוות אשר לא יוכל לתקון, והוא חרבן בית המקדש בעונות הרבים.

והוא שאמר וַיִּנְשֶׁק לְכָל אָחִיו וַיִּבְדָּךְ עֲלֵיהֶם וְאָחֲרַי בֵּן דָּבָרוּ אָחִיו אֹתוֹ (מה טו), שעליהם ממש בכה, על מה שיקרה לבניהם בגלות. ועוד יש לפרש, שבכה לאל בשבילים. ולזה אמר: ואחרי בן דברו אחיו אתו:

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף אֲמוֹתָה הִפְעַם אַחֲרַי רְאוֹתִי אֶת פְּנֵיךְ בִּי עוֹדֶיךָ חַי (מו ל). [ביאור] הכפל, שיעקב אבינו ע"ה - אף שהגידו לו שיוסף חי - היה חושב: אולי על ידי שנשמע [יוסף] בין המצריים, למד ממעשיהם, ויגיע לו ממנו צער בעולם האחרון. ולזה היתה קשה מיתתו בעיניו. ואכן, בהסתכלותו בפני יוסף, מהכמת הפרצוף שיש בו - הכיר בפניו שעדין [הוא] בצדקו. ולזה אמר [אמונתה הפעם] מעתה

אחי יוסף עשרה' (לעיל מב a) יעין שם. ולזה
 באו אליו בתרעומת ותן זרע ונחיה ולא
 נמות [שמעתה מוכרחים לזרוע ולהשקות
 בדליים], וכן עשה, ובאו על נכון:

את האדמה בדליים] קְשָׁעַר שבשוק, ולמה
 יטרחו חנם. ועוד נראה, שיוסף מעיקרא לא
 נתרצה למכור לכל אחד כי אם מה שיספיק
 לבני ביתו לאכול, כמו שפירשתי אצל זירדו

